

IV JORNADES D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL A CATALUNYA

Departament d'Història Medieval-Laboratori d'Arqueologia Medieval
Universitat de Barcelona, 20-21-22 abril 1989

Amb les IV JORNADES D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL reprenem el sistema de Taules Rodones emprat a les II Jornades celebrades l'abril del 1987, a base de plantejaments temàtics. Les matèries exposades aleshores (Història de l'Alimentació, Història de la Dona, Món Rural i Món Urbà a l'Edat Mitjana) corresponien a les línies de recerca del Departament d'Història Medieval, i van palesar l'escisió, sovint profunda, entre *història* i *arqueologia* en el món medieval, amb els consegüents problemes d'informació entre els especialistes de cada branca científica.

Enguany, el tema enfocat afecta de base a la societat medieval: JUEUS, MUSULMANS I CRISTIANS. L'Edat Mitjana es caracteritza per la convivència, més que no pas per la lluita, entre aquestes tres cultures. Malgrat hi ha un bon nombre d'estudis teòrics sobre el grau d'interrelació i influència mútua, es nota una certa mancança de treballs arqueològics al respecte.

Les Taules Rodones es preparen amb una conferència, on es plantejava la situació general de cada àmbit, seguida de l'exposició d'excavacions arqueològiques de diferents jaciments, jueus i musulmans. Pel que fa al món cristià, potser més treballat i conegut arqueològicament a Catalunya, es van presentar les darreres excavacions organitzades a Andorra.

ARQUEOLOGIA DEL MÓN MUSULMÀ

L'arqueologia del món musulmà presentada per Guillem Rosselló-Bordoy, director del Museu de Palma de Mallorca, arqueòleg especialista en el tema. Amb una conferència sobre «Arqueologia a les contrades d'al-Andalus Oriental» va presentar les altres zones de Shariq al-Andalus: País Valencià i les Illes Balears, amb els treballs realitzats i les possibilitats de recerca.

Tot seguit s'exposaren els jaciments de: Castell Formós de Balaguer, per part de Josep Giralt, del Museu Comarcal de La Noguera; de Tortosa, per E. Barrasetas i B. Casanovas. La Taula Rodona que va seguir a l'exposició dels jaciments es centrà en comentaris sobre l'estat actual de l'arqueologia musulmana. Es remarcà que la majoria d'excavacions s'han realitzat com a urgències i que aquesta no és la fórmula més adequada per a un bon treball arqueològic. Tornà a sortir, com en altres Jornades, el tema de la formació de l'arqueòleg medievalista, ja que una gran part

procedeix del món clàssic i no coneix ni el món islàmic ni el cristià, i d'aquí que el seu «reciclatge» es fa sobre la marxa, amb les seqüeles òbvies que això comporta. A nivell d'excavacions es constatà que caldria una millor organització i planificació global de les campanyes arqueològiques.

ARQUEOLOGIA DEL MÓN JUEU

El segon gran bloc a debat va ser l'arqueologia del món jueu. David Romano, especialista en Història dels Jueus a l'Edat Mitjana, aportà un estat de la qüestió molt complet sobre el tema amb la seva conferència sobre «Possibilitats per a l'arqueologia jueva a Catalunya», enfocant qüestions d'hàbitat rural i urbà, edificacions, cementiris i material arqueològic fins ara conegut. El cas específic de Barcelona fou examinat per Victòria Mora, del Museu d'Història de la Ciutat; el de les comarques gironines per Josep M. Llorens, del Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona; el de Tarragona per Joan-V. Arbeloa, del Servei d'Arqueologia de la Generalitat a Tarragona; i el cas de Lleida per Prim Bertran, professor a la Universitat de Barcelona. Tots ells feren un resum de les restes conegudes i de la problemàtica específica de l'arqueologia jueva a Catalunya.

La Taula Rodona dedicada al món jueu va girar al voltant de la dificultat que suposa la identificació d'unes restes materials concretes com a restes jueves. Tots els participants van coincidir en afirmar que en la majoria de casos la identificació no és possible, degut a que els jueus vivien en una situació material semblant a la resta d'habitants. Les cases, l'utillatge que posseïen, no es diferenciava del de la resta de la població, i es fa difícil establir una simbologia inequívocament jueva pel que fa objectes ornamentals o de culte. La problemàtica de l'arqueologia urbana també es va discutir, donat que les restes jueves solen ser urbanes, cosa que dificulta encara més l'excavació.

La identificació d'un cementiri, d'un call jueu o d'una sinagoga, s'ha de fer des de la documentació existent i, a partir d'aquí, intentar una situació sobre el terreny. És en els cementiris on sembla que es poden identificar restes que, sens dubte, siguin jueves. Com a primer conclusió, es va plantejar la necessitat absoluta d'una arqueologia preventiva i planificada, en l'estudi de les restes jueves, que permeti un control i una localització d'aquestes restes en les ciutats afectades, abans que el creixement i les modificacions urbanes les eliminin del tot.

ARQUEOLOGIA MEDIEVAL A ANDORRA

La sessió dedicada a l'arqueologia a Andorra va començar amb l'exposició de Xavier Llovera, arqueòleg del Patrimoni Nacional d'Andorra, sobre la situació actual de l'arqueologia en aquest país. Des de l'any 1985 es va optar per centrar els

estudis en l'Edat Mitjana, i es van planificar excavacions, restauracions i estudis a jaciments i conjunts medievals. Llovera va presentar un resum de les actuacions fetes en aquest camp i, per acabar, va esmentar alguns jaciments on interessaria fer-hi prospeccions.

A continuació, Elisenda Vives, antropòloga del Patrimoni Nacional d'Andorra, presentà l'església i la necròpolis de Sant Joan de Caselles; i V. Niño i X. Soler, l'excavació de Santa Eulàlia d'Encamp. Rosa Bertran va exposar el treball del Laboratori del Patrimoni Nacional, on s'efectuen anàlisis antracològiques, sedimentològiques, de fauna, etc., procedents de restes de diversos jaciments.

Precisament, el tema del Laboratori d'Anàlisis va encetar el debat de la Taula Rodona, en la qual també hi va intervenir Màrius Vendrell, com a Subdirector General del Patrimoni Artístic de la Generalitat de Catalunya. S'assenyalà la dificultat que suposa la creació a Catalunya d'un Laboratori de les característiques esmentades, especialitzat en anàlisis de material arqueològic, i que l'actual posició del Servei d'Arqueologia de la Generalitat és potenciar els laboratoris (universitaris o institucionals) ja existents, i posar-los a l'abast dels arqueòlegs que necessitin els seus serveis.

Hom plantejà, també, el tema de la col·laboració entre Andorra i Catalunya, ja iniciada amb el 1er. Curs d'Arqueologia Medieval d'Andorra, celebrat pel setembre del 1988 a Andorra la Vella amb professors i arqueòlegs catalans. D'allí en sortí un projecte d'investigació, actualment en curs, sobre la metal·lúrgia i la producció de sal en les zones pirinenques a l'Edat Mitjana. Aquest projecte s'exposarà al 2on. Curs d'Arqueologia Medieval d'Andorra que tindrà lloc el setembre del 1989, potenciant la col·laboració entre especialistes catalans i andorrans.

A més d'aquests tres grans blocs, jueus, musulmans i cristians, les IV JORNADES es completaren amb dues conferències sobre novetats en la recerca arqueològica medieval:

En primer lloc, A. Pérez-Pérez i C. Lalueza, de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona, van presentar els primers resultats d'un mètode nou d'anàlisi de les restes antropològiques. Mitjançant la mesura de restes d'oligoelements (bàsicament estronci i zinc) en els ossos humans, es pot determinar la dieta alimentària bàsica d'una població. Les diferents dietes a base de carn o de vegetals permeten relacionar la població amb determinats sistemes agrícoles o ramaders.

Per acabar, el grup format per Sergi Colomer, Hug Palou i Marcel Pujol, membres col·laboradors del Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona, van presentar la primera campanya d'excavacions submarines al derelict medieval de Culip VI, anunciada ja a les III JAMC. Amb l'excavació realitzada l'abril del 1988 i dirigida per J. Nieto, es localitzaren les restes del vaixell, suficients per a conèixer el sistema de construcció i l'arquitectura de la nau. S'ha recuperat material carpològic, faunístic i ceràmic, que permet datar el vaixell cap finals del segle XIV. La tipologia ceràmica (musulmana i llenguadociana), proporciona a més d'un context cronolò-

gic, un marc geogràfic entre el Llenguadoc i al-Andalus per al vaixell enfonsat en aigües del Cap de Creus.

Per la Comissió Organitzadora:

Anna Mestre, Joaquim Raurich, Carme Subiranes, Joan Menchon, Marina Miquel, Cristina Tor, Andreu Dasca, Jordi López, Carme M. Marugan, Marta Sancho, Imma Ollich.